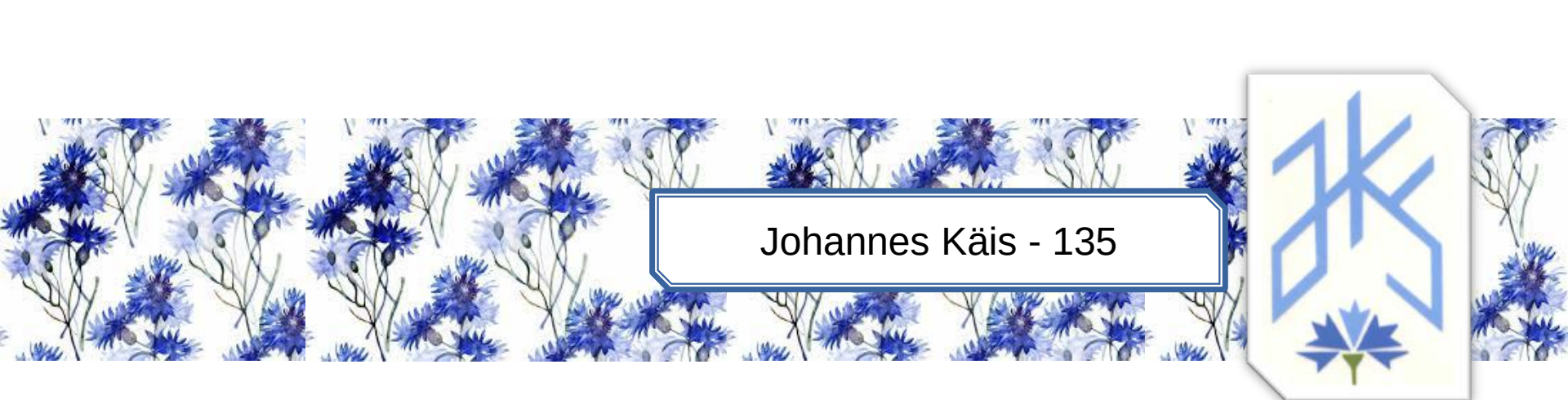

The header features a repeating pattern of blue cornflowers on thin stems. In the center, a white rectangular box with a blue border contains the text 'Johannes Käis - 135'. To the right of this box is a logo on a white background, consisting of a stylized blue geometric shape above a small blue flower with a green stem.

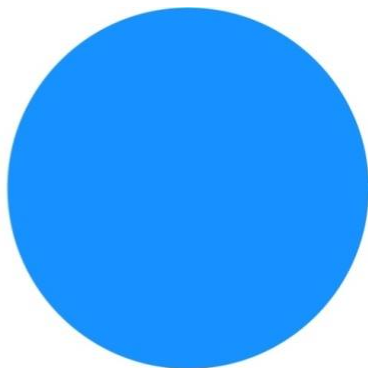
Johannes Käis - 135

Johannes Käisi pedagoogiline pärand koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava kontekstis

Aina Alunurm
Lasteaiajuht, Johannes Käisi Seltsi liige

Johannes Käisi selts (20.02.1990)

EESTI

Missioon:

Johannes Käisi Seltsi liikmeskond
väärtustab
kooliuuenduslase Johannes Käisi
pedagoogilist pärandit selle
teadvustamise, uurimise, hoidmise,
tutvustamise ja praktilise
rakendamise kaudu.

LAPSEPÄRANE = LÄHTUMINE LAPSEST:

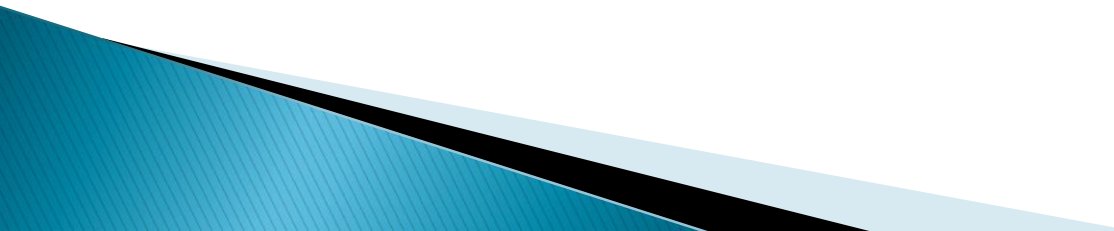
(Johannes Käis. Üldõpetus algkoolis. Kasvatus, 1924)

„Õpetuse kohandamine lapse vaimse arenemisastmega, ta vaimse jõuga, „lähtumine lapsest“ on tänapäeval kindlasti tunnustatud didaktiline nõue, jõukohase ehk arenemiskohase õpetuse tee.“

(Johannes Käis. Õpetuse alused ja teed, 1944)

„Lapsepärasuse nõue tähendab seda, et õpetuse sisuks võivad olla ainult lapse huvideringi kuuluvad asjad ja nähtused, mis talle ka arenemis- ja jõukohased. “

(Johannes Käis. Kooli-raamat, 1996, 2004)

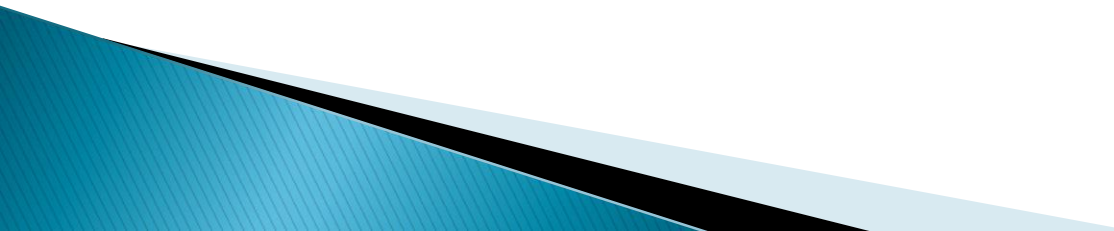

Johannes Käis kui kooliuuendaja

Et koolielu on lahutamatu teda ümbritsevast arenevast elust, siis peab kool alati uuendusseisundis olema.

Kooliuuenduse vajaduse peab ära tundma iga õpetaja ning aktiivselt rakendama oma jõu sellele tähtsale tööle.

Uuenduspedagoogika peamiseks sihiks oleks isiksuse kujundamine.

Üldeesmärk

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse
riiklik õppekava

Iga laps on omaette
individaalsus.
Kasvatuse ülesanne
on selle “mina”, s.o
individaalsuse
kujundamine tõeliseks
väärtuslikuks “minaks”,
isiksuseks.

Õppe- ja
kasvatustegevuse
üldeesmärk on lapse
mitmekülgne ja
järjepidev areng kodu
ja lasteasutuse
koostöös.

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted

Johannes Käis

Individuaalne isetegev tööviis!

Lähtudes tegeliku elu nõudeist püstitab ka kasvatusteadus demokraatlikule kasvatusesele kohekordse ülesande – arendada õppija individuaalseid võimeid, et ta saaks isiksuseks, ja kujundada temast kõlblik, teovõimas ühiskonnaliige.

Individuaalne kasvatus on sotsiaalse kasvatusese eelduseks.

Oskuste omandamine on mõeldav ainult iseseisva tööga; teadmiste omandamist rajatakse iseseisvale tööle.

Isetegevuse mõistes on 2 külge: tegevus, aktiivsus ning iseseisvus (“ise”). Isetegevuse printsiibi kõrval kuulub tänapäeva kasvatusteaduse tähtsate põhimõtete hulka vabaduse-printsiip. Vabadus – s.o aktiivsus.

“Aita mind, et ma võiksin seda teha üksinda”

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

- ▶ lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- ▶ lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- ▶ lapse loovuse toetamine;
- ▶ mängu kaudu õppimine;
- ▶ humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- ▶ lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- ▶ lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- ▶ üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- ▶ kodu ja lasteasutuse koostöö;
- ▶ eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted

Johannes Käis

Kasvatuse ja hariduse
ülesandeks on
meie kultuuri väärtusi
tulevaile põlvile
edasi anda, neid meie
kultuuriliste
varanduste pärijateks
teha.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

- ▶ lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- ▶ lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- ▶ lapse loovuse toetamine;
- ▶ mängu kaudu õppimine;
- ▶ humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- ▶ lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- ▶ lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- ▶ üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- ▶ kodu ja lasteasutuse koostöö;
- ▶ eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted

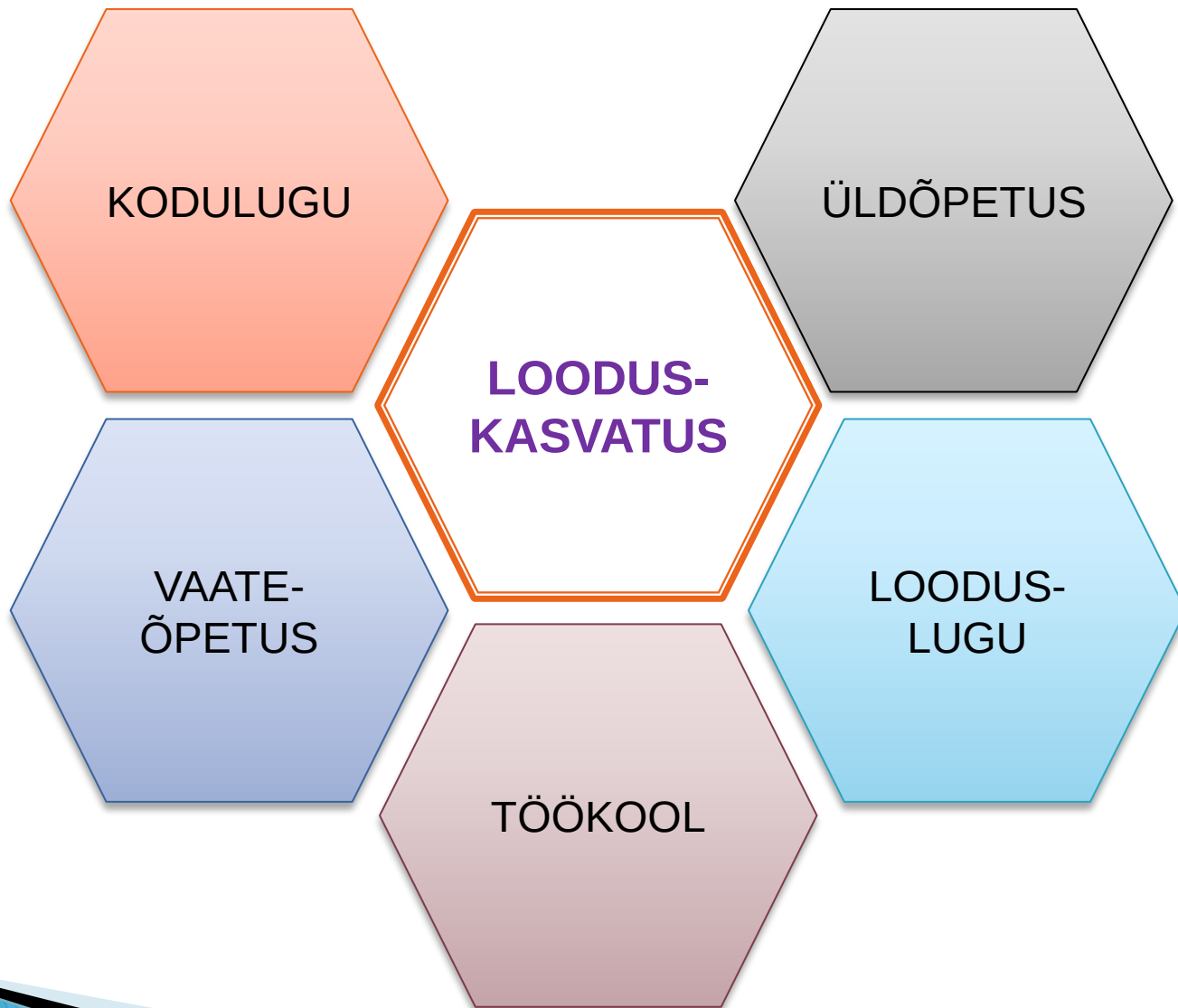
Johannes Käis

Esimese 6 aasta kestel valitseb lapse elus mäng. See on tõeline mänguiga. Selle ajaga arenevad lapse meeled; mängides tutvub ta oma lähema ümbrusega, loob enesele fantaasiast läbipõimitud kujutluste maailma, keele arenemisega saab laps võimeliseks oma elamusi ka väljendada.

Organiseeritud haridustee algab lasteaia tegevusega ja laieneb siis kogu kasvavale noorsoole kohusliku kooliharidusega.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

- ▶ lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- ▶ lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- ▶ lapse loovuse toetamine;
- ▶ mängu kaudu õppimine;
- ▶ humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- ▶ lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- ▶ lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- ▶ üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- ▶ kodu ja lasteasutuse koostöö;
- ▶ eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted

Johannes Käis

Üldõpetus on aineõpetuse vastand. Üldõpetus on õppekorralduse printsiip.

Üldõpetusega mõistame kogu õpetuse keskustust (lõimitust) lapse igapäevaste tähelduste, (tähelepanekute) kogemuste ja huvide vallast **valitud ainel** ehk nn koduloolise vaateõpetuse asialadel (teemadel).

Üldõpetuses on teostatav lapsepärasus ja eluligiduse nõue.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

- ▶ lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- ▶ lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- ▶ lapse loovuse toetamine;
- ▶ mängu kaudu õppimine;
- ▶ humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- ▶ lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- ▶ lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- ▶ üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- ▶ kodu ja lasteasutuse koostöö;
- ▶ eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Üldõpetuse olulisem joon – keskustus /lõiming/ – on tekkinud kasvatusteaduse nõudest rajada õpetus lapsepsühholoogiale.

Keskustuse/lõimingu tähtsamaid sihte on õppeainete sisemine seos, st:

- ❖ kõik õpetusalad seotakse üheks tervikuks;
- ❖ õpetuse keskuseks on kodulugu ehk kodulooline vaateõpetus;
- ❖ vaateõpetuse teemad valitakse kodukoha elust ja loodusest, kooskõlas aastaaegade vahetusega.

Koduloolises vaateõpetuses on hõlpsasti ja täielikult teostatav ka vaatlikkuse, näitliku õpetuse nõue.

Jälgides lapse toiminguid, kui ta vabalt vaatleb, uurib teda huvitavaid asju, nähtusi või toiminguid, ei ole rakse tähele panna, et laps püüab rakendada kõiki meeli uute kujutluste ja kogemuste saamiseks. Ta tahab toiminguid ka ise osa võtta, neid järele aimata. Oma täheldustest ja elamustest tahab ta jutustada. Kui ei jätku sõnadest, võetakse appi käe- ja näoliigutused. Sellest ei ole veelgi küllalt: saadud muljed elatakse läbi kujutamises, mängus.

Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted

Johannes Käis

Loodus on meile ikka rõõmu ja puhkuse kohaks, algpildiks kunstnikule, tööväljaks loodusteadlasele. Loodus on kogu rahvale tema loomu ja fantaasia allikaks, mis nii silmapaistev rahvaluules.

Igas inimeses elab lapsest saadik seesmine tung looduse poole. Seda tungi võime vaadelda pärandusena neist kaugeist aegadest, mil inimene oli tõesti looduse laps ja loodusega oma eluümbruses ligidalt seotud.

Looduse tundmine ja tema elu mõistmine on loodusearmastuse eeltingimus, sest armastada võime ainult seda, mis meile tuttav ja meie vaimule ligidal seisab.

Kodukoha loodus on kõige tähtsam kodu- ja kodumaa-armastuse allikas. Loodus on inimesele elurõõmu allikaks.

Loodusearmastus juhib meid ka looduskaitse mõttele: meie ei luba rikkuda ja asjata hävitada seda, mis meile armas.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

- ▶ lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- ▶ lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- ▶ lapse loovuse toetamine;
- ▶ mängu kaudu õppimine;
- ▶ humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- ▶ lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- ▶ lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- ▶ üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- ▶ kodu ja lasteasutuse koostöö;
- ▶ eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

Eluläheduse nõue on täidetud siis, kui õpetus hoiab sidet lapse kodu ja koduse elu, koduümbrusega.

Loodusõpetuse metoodika põhinõue – vaatlus olgu õpetuse aluseks. Vaadeldavad asjad peavad mõjuma vahetult lapse meeltesse. Vaatlusel võimaldagu lapsele rohket isetegevust.

Siin on täiel määral maksev didaktiline põhilause: ära näita lapsele midagi, mida ta ise võib näha.

Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega.

Õpitavaga tutvutakse loomulikus keskkonnas.

Vaatlus vs pilt

- ▶ Pilt enamasti ei anna õiget kujutlust asjade tõelisest suurusest ja ruumilistest suhetest
- ▶ Pildil puudub liikumine
- ▶ Sageli kannatavad pildid aine kuhjamise all, neil puudub tõetruudus

Seepärast oleks ekslik arvata, et pilt võib anda õige kujutluse tundmatuist asjust. Ta aitab küll olemasolevaid kujutlusi reprodutseerida ja elustada, tugevdab sõnalist käsitlust, aga ta ei sobi hästi uute kujutluste loomiseks.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

Lapse sisemisi jõude
vallandab ja paneb
liikuma vaid ühtlustatud
õppetegevus, mille
keskmeks on last
ümbritsev maailm, laste
kogemuste, elamuste ja
huvide maailm.

Laps algkooli alamal astmel ei tunne veel
huvi üksikute ainealade vastu, need on
talle hoopis võõrad, tundmatud.

Tegevuskoha valikul
arvestatakse nii üldisi kui ka
valdkondade õppe- ja
kasvatustegevuse
eesmärke, eri valdkondade
sisude ja tegevuste
lõimimist, tegevusteks
vajalikke vahendeid ning
pedagoogide ja personali
kaasamist.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

Viljaka töö psühholoogiliseks eelduseks on elav, püsiv huvi.

Vaheldust huvi säilitamiseks toome õpetusse töövõtete mitmekesistamisega, mitte aga ainealade vahetusega.

Olgu töökorraldus ja õppeviisid kuitahes head, ei kindlusta nad õpilaste püsivat huvi ilma õpetaja enda sooja osavõtuta, elava huvita. Huvitava, hea õpetaja tunnis ei ole kunagi igav.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve.

Õpikäsitus

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

Õpetaja peab klassis õpilase eest kõrvale astuma ja töö keskkoha õpilase enda asetama.

Õpetaja peab passiivseks jääma väliselt, kõnelemise suhtes, olles selle asemel aktiivne õpilaste algatusel läbiviidava töö üldises juhtimises.

Töökooli laboratooriumis töötavad lapsed iseseisvalt, kuigi õpetaja juhatuse all, otsivad ise teaduslikku tõde, valmistavad ise katsete ja tööde jaoks tarvilisi riistu puust, papist, traadist, klaastorukestest.

Töökooli metoodika esimene ja tähtsaim nõue on lapse isetegevus.

Õpilase algatus, leidlikkus, huvi ja iseseisvus on õppekorralduse keskuseks.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest.

Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Õpikäsitlus

Johannes Käis

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava

Lapsi tuleb õpetada mitte niipalju tõsiasju teadma, kui neid otsima ja leidma.

Töökool kasvatab last tööle töö läbi. Töökool hoolitseb aktiivsuse, isetegevuse eest: tõelise asja juures kõikide meelte osavõtul peab õppija ise teadmusi leidma, rõõmsas isetegevuses elamusi ise koguma.

Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Meie väikesele rahvale on hariduse edu iseäranis tähtis, sest ainult iseseisvale rahvuslikule kultuurile tuginev väikeriik võib püsida ja püsima jääda teiste suuremate riikide keskel.

/Johannes Käis/

Allikad

- ▶ Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava
 - ▶ Johannes Käis. Õpetuse alused ja teed, 2018
 - ▶ Johannes Käis. Kooli-raamat, 1996, 2004
 - ▶ Johannes Käis. Isetegevus ja individuaalne tööviis, 1992
 - ▶ Valik Johannes Käisi töid: kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus, 1989
-